

Микола Вернер — теріолог, дослідник і колектор ссавців Поділля

Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: 0000-0002-0523-133X

ZAGORODNIUK, I. Mykola Werner, a mammalogist, researcher and collector of mammals of Podillia. — An essay on a researcher who collected mammals in Podillia in the second half of the 1920s and in the early 1930s, had prepared skin-mounts and skulls, and amassed a collection of owl pellets. The researcher actively cooperated with zoologists of Kyiv, in particular with I. Pidoplichko, thanks to which his materials were preserved in the NMNH, after it had been kept in the Kyiv Regional Agricultural Research Station. All specimens and known publications are related to rodents, which may be associated with his work in the plant protection system. No biographical details about the researcher have been found.

Біографічні деталі

Вернер Микола Омелянович [Емільович]¹ — подолянин, що народився орієнтовно у 1900–1905 р., найімовірніше на Вінниччині, у с. Стрільники Шаргородського р-ну (більшість колекційних зразків походить звідси). Місце навчання невідоме; працював постійно на Поділлі (Вінниччина). У грудні 1928 р. був доповідачем на семінарі Зоологічного музею ВУАН (Київ). Відомі дати наукової активності охоплюють 1926–1932 рр., єдина відома наукова публікація була 1929 р. (Вернер 1929). Співпрацював з І. Підоплічком, завдяки чому його матеріали збереглися в ННПМ, а первинно — у Київській крайовій сільськогосподарській дослідній станції.

Рис. 1. Етикетка при шкірці ховраха *Spermophilus citellus* No2355 Стрільники Тульчинської округи, 08.1927. На етикетці — підпис М. Вернера, що нагадує оригінальний підпис. Фото Є. Улюри.

¹ Ім'я однозначно відновлено завдяки листу сина Ігоря Вернера з Воронежа до І. Підоплічки, 28.12.1965. Поділля як місце народження і проживання родини слідує з того, що всі збори дослідника пов'язані з Вінниччиною. Рік народження оцінено виходячи з того, що його збори були з 1926 р.; і ще він був, ймовірно, одруженим принаймні з 1928 р., судячи з появи у співзборах колекцій прізвищ з іншими ініціалами: окрім «М. О.» відомі «М. В.» та «Г.» (всі 1928 р.)

Ключові доробки в галузі теріології

Микола Вернер спеціалізувався на вивченні ссавців Поділля. Відома лише одна його публікація 1929 р. — «Замітка про західно-європейського ховраха (*Citellus citellus* L.) на Поділлі», опублікована з приміткою, що матеріали статті доповідалися в зоомузею ВУАН 7.12.1928 р. (Вернер 1929) (рис. 2). Дослідник не раз відмічений як колектор теріологічних матеріалів.

В огляді західноєвропейських видів ссавців І. Підоплічко згадує здобуті М. Вернером на Поділлі унікальні зразки “*Citellus citellus*” у Стрільниках (межа Могилів-Подільської та Тульчинської округ) 10.06.27 та с. Гонорівці Ямпільської округи 17.05.1927, а також “*Cricetus cricetus nehringi*” зі Стрільників 10.06.1927 р. (Підоплічка 1927). Обидві форми були описані як помітно дрібніші за типових представників цих видів¹.

При описі колекції кажанів, що зберігаються у відділі палеонтології ННПМ (Годлевська 2013), є записи щодо кажана *Eptesicus serotinus* з Вінниччини: «Ямпільський р-н, с. Дзигівка. 1U (№ 1555; погадки [Та, 02.09.1928]; leg. Вернер, det. В. В. Раєвський)» («Та» напевно означає «*Tuto alba*»).

Власне, пелеткова частина теріологічних досліджень 1920–1930-х рр. у ВУАН значною мірою пов’язана з ім’ям М. Вернера. У базі даних щодо пелеткових досліджень в Україні є 76 записів імені «М. О. Вернер», тобто мова про 76 серій пелеток (є також дві серії з позначкою «М. О. та М. В. Вернер» та «М. О. Вернер та Г. Вернер», всі з Северинівки Жмеринської окр., 1928 р.). Період цих пелеткових зборів — майже цілорічно протягом 1926–1932 рр., зокрема: 1926 (III, IV, VI, VIII, XII), 1927 (I, III, VI, IX–XI), 1928 (III–XI), 1929 (I, VII), 1932 (III); всі з Поділля, за оригіналами — Проскурівська, Кам’янецька, Могилівська, Вінницька (найбільше), Тульчинська округи. Всі ці знахідки описано в оглядах І. Підоплічки (1932, 1937).

Загальною є серія зразків з пункту «дача Вернера». Так, у колекції ННПМ є полівка *Microtus arvalis* з записом в БД «№ 10278 ♂, Київ, дача Вернера. 18.10.1926. І. Г. Підоплічко. Череп, шкурка». Відомо, що у Києві 1930-х рр. була така зупинка на маршруті трамваю до Пущі-Водиці.

Замітка про західно-європейського ховраха (*Citellus citellus* L.) на Поділлі.

М. О. Вернер.

Доповів 7. XII. 1928 р. Директор Зоол. Музею В. Караваєв.

Notiz über *Citellus citellus* L. in Podolien.

N. E. Werner.

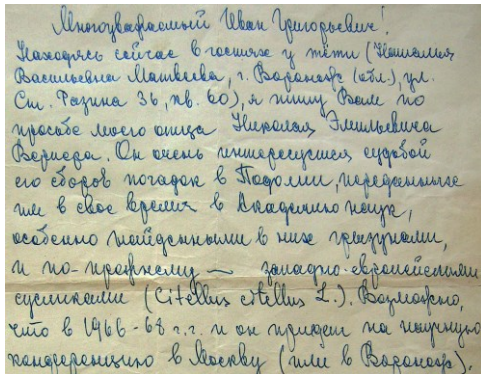

Рис. 2. Фрагменти титульної сторінки статті 1929 р. та листа сина до І. Підоплічки (1965).

¹ На жаль, зразок хом’яка безповоротно втрачений влітку 2014 р. при окупації Луганська.

У теріологічній колекції ННПМ є 10 зразків, зібраних М. Вернером на Вінниччині у 1926–1927 рр.: 1 *Mustela nivalis* (Стрільники 25.10.27), 2 *Spermophilus citellus* (Гонорівка Піщанського р-ну 17.05.27; Стрільники Шаргородського р-ну 08.27), 2 *Cricetulus migratorius* (Стрільники 01.11.26; за Підоплічко 1928: «Борівка Могилів-Подільського району, 1.11.26»), 1 *Myodes glareolus* (Стрільники 12.10.27), 1 *Cricetus cricetus* (ibid. 23.10.27), 2 *Mus musculus* (Жмеринка 1927; Стрільники 23.04.27), 1 *Rattus norvegicus* (каталог — «Київ 19.09.27», за етикеткою — «Барский сах[арный] завод, 29.09.27»).

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Історія дослідника мало відома. У праці С. Парамонова 1931 р., який працював у Зоомузеї ВУАН, знаходимо: «До мене почали вдаватися різні наукові ... інституції, а так само окремі вчені, прохачучи визначити їхні матеріали. ... проф. Вернер (Відень)...» (Парамонов 1931: 258). На жаль, ця згадка є лише в резюме, не в тексті. Відома також вказівка «*Aphodius sturmi* Harold, 1870. ргоре Kiev, дача Вернера, 1.07.1920, Е. Савченко, 1 екз. (ННПМ)» (дисертація А. Васька, 2019). Очевидно, мова про ту саму дачу, що й у матеріалах І. Підоплічки. Судячи з листа його сина до І. Підоплічки, у кінці 1965 р. Вернер вів наукові дослідження і мав намір приїхати на наукову конференцію до Москви у 1966–1968 рр. (очевидно, з-за кордону).

Література

- Вернер, М. О. 1929. Замітка про західно-європейського ховраха (*Citellus citellus* L.) на Поділлі. *Збірник праць зоологічного музею*, 7: 103–107 (101–105).
- Годлевська, Л. В. 2013. Рецентні рукокрилі в колекції Палеонтологічного музею ННПМ НАН України. *Збірник праць зоологічного музею*, 44: 145–157. <https://bit.ly/3xoBxvJ>
- Парамонов, С. Я. 1931. Матеріали до монографії деяких родів *Amictus*, *Lyophlaeba* та інш. *Bombyliidae*. Beiträge zur Monographie der Bombyliiden-Gattungen *Amictus*, *Lyophlaeba* etc. (Diptera). *Збірник праць зоологічного музею*, 11: 1–218.
- Підоплічка, І. 1927. До поширення деяких західно-європейських ссавців на Україні. *Збірник праць зоологічного музею*, 3: 185–192. (Труди Фіз.-мат. відділу ВУАН, Том 7, вип. 1).
- Підоплічка, І. Г. 1932. Аналізи погадок за 1925–1932 рр. *Матеріали до порайонного вивчення дрібних звірів та птахів, що ними живляться. Випуск 1*. Комісія .. краснзнавства, Київ, 5–79.
- Підоплічка, І. Г. 1937. Підсумки дослідження погадок за 1924–1935 рр. *Збірник праць Зоологічного музею Української АН (Київ)*, 19: 101–170.

ЗАГОРОДНЮК, І. Микола Вернер — теріолог, дослідник і колектор ссавців Поділля. — Нарис про дослідника, який у другій половині 1920-х і на початку 1930-х років збирав матеріали щодо ссавців на Поділлі, включно з виготовленням тушок, препаруванням черепів та збиранням совиних пелеток. Дослідник активно співпрацював із зоологами Києва, зокрема з І. Підоплічком, завдяки чому його матеріали збереглися в ННПМ, а первинно зберігалися у Київській крайовій сільськогосподарській дослідній станції. Всі зразки й відома публікація стосуються гризунів, що можна пов'язати з роботою в системі захисту рослин. Жодних біографічних деталей про дослідника не знайдено.